

ВПЛИВ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ ВІЗОВОГО РЕЖИМУ ДЛЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ НА РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

НЕПОП Л.В.,
Заступник
Представника
України при ЄС
Представництва
України при
Європейському
Союзі

У статті аналізується План дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для громадян України в контексті його впливу на розвиток громадянського суспільства в Україні. Відстежуються елементи як прямого, так і опосередкованого впливу виконання цього Плану на розвиток громадянського суспільства. На конкретних прикладах підтверджується теза про те, що в процесі реалізації Плану дій громадянське суспільство еволюціонує з об'єкта в суб'єкт Плану. На підставі проведеного аналізу робиться висновок про важливу роль виконання Плану дій щодо візової лібералізації у зміцненні демократії в Україні.

Ключові слова: громадянське суспільство, Європейський Союз, демократія, свобода, права і свободи людини, безвізовий режим, План дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для громадян України.

Питання отримання безвізового режиму для в'їзду українських громадян до Європейського Союзу є одним із ключових елементів взаємодії України з Євросоюзом у сфері юстиції, свободи та безпеки та у відносинах України з ЄС загалом.

Офіційному започаткуванню безвізового діалогу передувало виконання ухваленого 18 червня 2007 року на засіданні Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС Плану дій у сфері юстиції, свободи та безпеки, одностороннє скасування Україною візових вимог для громадян країн-членів ЄС з 1 вересня 2005 року¹, а також підписання 18 червня 2007 року між Україною та ЄС Угоди про спрощення оформлення віз² та Угоди про реадмісію³, які набрали чинності 1 січня 2008 року.

Важливим кроком у захисті прав громадян України на свободу пересування стало також укладення двосторонніх угод між Україною та Угорщиною (8 листопада 2007 року), Словаччиною (6 серпня 2008 року), Польщею (25 лютого 2009 року) про правила місцевого прикордонного руху для мешканців прикордонних районів. 1 квітня 2014 року аналогічна угода була парафрована з Румунією.

29 жовтня 2008 року Україна та ЄС офіційно започаткували безвізовий діалог і на саміті Україна – ЄС 22 листопада 2010 року нашій державі було надано План дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для громадян України.

План дій було розроблено за логікою та філософією дорожніх карт ЄС для лібералізації візового режиму з балканськими країнами, результатом виконання яких стало скасування візового режиму для громадян цих держав.

Україна стала першою країною з-поза балканського регіону, якій Євросоюз надав подібний документ.

План дій містить перелік конкретних критеріїв ЄС за чотирма блоками: безпека документів, включаючи біометрику; нелегальна імміграція, включаючи реадмісію; громадський порядок та безпека; зовнішні зносини та фундаментальні права.

План дій виконується у дві фази: в рамках першої (законодавчої) у відповідність до стандартів ЄС мають бути приведені законодавство та нормативні акти у відповідних сферах; під час другої (верифікаційної) перевіряється практичне виконання оновленого законодавства та забезпечення функціонування відповідно до стандартів ЄС національної практики у сферах, охоплених Планом дій.

Безумовно, виконання передбачених Планом дій критеріїв має сприяти створенню технічних передумов, завдяки яким ризики зростання нелегальної міграції з боку України будуть мінімізовані. Саме на досягнення цієї мети спрямовані вимоги щодо запровадження паспортів з біометричними даними, вилучення з обігу паспортів, які не відповідають стандартам ІКАО, посилення заходів з боротьби з нелегальною міграцією, удосконалення управління кордонами, приведення законодавства та політики надання притулку у відповідність до міжнародних стандартів у цій сфері, поглиблення міжнародно-правової взаємодії у сфері боротьби з організованою злочинністю, незаконним обігом наркотиків та торгівлею людьми тощо.

Водночас не менш важливим завданням Плану дій є також створення в Україні таких умов гарантування прав і свобод, які зменшували б можливі підстави та ризики для імміграції до ЄС українських громадян. Враховуючи досвід балканських країн, громадяни яких отримали безвізовий режим за підсумками виконання дорожніх карт, такий підхід є цілком обґрунтованим. Як відзначає С.Маріч у своїй статті «Загроза відновлення візового режиму та інтеграція Сербії до ЄС», після відміни віз число звернень сербських громадян з проханням про притулок у країнах-членах ЄС значно зросло. У 2012 році Сербія посіла третє місце за кількістю осіб, що подали такі заяви загалом у Євросоюзі, при цьому отримавши перше місце за зазначеним показником у Німеччині, випередивши такі країни, як Сирія, Афганістан та Сомалі. З поданих заяв менше, ніж один відсоток, були задоволені⁴. Аналогічні тенденції спостерігалися і в інших балканських державах, що отримали безвізовий режим з ЄС. Водночас таке різке зростання шукачів притулку було пов'язане з економічними, а не політичними причинами, наслідком чого стала незначна кількість позитивних рішень при розгляді відповідних звернень. При цьому сама тенденція засвідчила вірність уваги з боку ЄС у рамках ведення безвізового діалогу до питань, пов'язаних із законодавчим закріпленням та практичним гарантуванням основоположних прав і свобод громадян, щоб запобігти збільшенню політично вмотивованих міграційних потоків та дати підстави країнам-членам ЄС при розгляді відповідних клопотань посилаючись на наявність у країнах походження потенційних мігрантів належних умов для забезпечення їхніх політичних потреб.

Що ж на практиці вимагається від України в рамках виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для громадян України⁵ в контексті забезпечення основоположних прав і свобод людини? Блок 4 «Зовнішні зносини та фундаментальні права» цього Плану містить набір критеріїв за трьома напрямками: свобода пересування в межах України; умови та процедури видачі ідентифікаційних документів; права громадян, включаючи захист меншин.

З метою забезпечення свободи пересування в межах України у рамках I-ої фази Плану дій вимагається перегляд законодавчих та регуляторних засад здійснення процедур реєстрації та зняття з реєстрації громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які законно перебувають на терито-

рії України, з метою уникнення необґрунтованих обмежень або зобов'язань щодо їхньої свободи пересування в межах України, зокрема стосовно умов законного проживання без реєстрації місця проживання чи заходів, які вживаються у випадку, коли особа не дотрималась вимог щодо реєстрації, а також щодо відповідальності осіб, які винаймають житло. У II-ій фазі Плану дій має бути забезпечено, щоб свобода пересування в межах України її громадян, іноземців або осіб без громадянства, які легально перебувають на території держави, не підпадала під необґрунтовані обмеження, включаючи заходи дискримінаційного характеру за будь-якою ознакою - статі, раси, кольору шкіри, етнічного або соціального походження, генетичних ознак, мови, релігії чи віросповідання, політичних або будь-яких інших поглядів, приналежності до національних меншин, власності, походження, працевздатності, віку чи сексуальної орієнтації. Крім того, держава повинна гарантувати надання доступної інформації про вимоги щодо реєстрації для іноземців, які бажають проживати в Україні, та забезпечення однакової та прозорої імплементації відповідного законодавства.

Щодо умов та процедур видачі ідентифікаційних документів в рамках I-ої фази Плану дій від України очікується перегляд законодавчих та регуляторних засад з метою забезпечення ефективного доступу до проїзних та ідентифікаційних документів без дискримінації, зокрема, що стосується вразливих груп. У II-ій фазі має бути забезпечений повний, ефективний доступ до проїзних та ідентифікаційних документів для всіх громадян України, включаючи жінок, дітей, людей з обмеженими можливостями та тих, які належать до меншин, а також інших вразливих груп.

В контексті забезпечення прав громадян, включаючи захист меншин, I-ша фаза Плану дій передбачає ухвалення всеохоплюючого антидискримінаційного законодавства, що рекомендовано моніторинговими органами ООН та Ради Європи для забезпечення ефективного захисту від дискримінації; активне дотримання конкретних рекомендацій органів ООН, ОБСЄ/БДПЛ, Ради Європи/ЄКРН та міжнародних правозахисних організацій у виконанні антидискримінаційної політики, захисті меншин та боротьбі зі злочинами, скоєними на ґрунті ненависті; ратифікацію відповідних документів ООН та Ради Європи про боротьбу з дискримінацією; визначення умов та обставин набуття громадянства України. Під час II-ої фази Укра-

їна має забезпечити ефективну імплементацію законодавства та антидискримінаційної політики, імплементацію відповідних документів ООН та Ради Європи. Вимагається також ефективна реалізація Плану дій щодо боротьби з дискримінацією та кампанії щодо підвищення обізнаності громадськості з питань протидії расизму, ксенофобії, антисемітизму та іншим формам дискримінації; зміцнення спроможності відповідальних органів у сфері антидискримінаційної політики та боротьби з расизмом, ксенофобією та антисемітизмом; проведення спеціальних навчань для посадових осіб правоохоронних органів, прокурорів та суддів, які потенційно залучені до розслідування злочинів, скоєних на ґрунті ненависті.

Як видно з перелічених критеріїв, ключовим наскрізним елементом всього блоку «Зовнішні зносини та фундаментальні права» є питання рівності прав громадян та гарантування їхньої недискримінації за будь-якою ознакою. Відсутність такої дискримінації є однією з базових передумов гарантування прав і свобод громадян. Захист таких прав і свобод, у свою чергу, є однією з головних функцій громадянського суспільства. Таким чином, виконання критеріїв Плану дій щодо протидії дискримінації є важливим кроком у напрямку зміцнення громадянського суспільства в Україні.

Головною умовою існування як громадянського суспільства, так і правової держави виступає особистість, її право на самореалізацію, на індивідуальність і особистісну свободу⁶. Центральне місце в громадянському суспільстві відводиться індивіду, якому правова держава покликана надати можливість для задоволення його потреб і реалізації можливостей. Громадянське суспільство покликане захистити індивіда і забезпечити його правами людини, тоді як правова держава – правами громадянина. Так у взаємодії громадянського суспільства і правової держави здійснюється задоволення прав і свобод людини і громадянина.

Реалізація цих прав є неможливою, якщо в суспільстві існують підстави для дискримінації і відсутні реальні важелі протидії її проявам, адже говорити про те, що громадянське суспільство функціонує на практиці можна лише тоді, коли права і свободи громадян не лише задекларовані, а й гарантовані державою. Такими гарантіями можуть бути законодавче закріплення умов, за яких неможливе обмеження прав і свобод, або ухвалення законів, що деталізують права і свободи, проголошені в конституції. Реальне забезпечення прав

і свобод досягається шляхом створення механізму для їхнього всебічного захисту, а також встановлення цивільної, адміністративної і кримінальної відповідальності за їхнє порушення. Саме такого підходу дотримується і Європейський Союз, висуваючи вимоги щодо забезпечення фундаментальних прав та свобод у контексті виконання Плану дій щодо візової лібералізації.

Виконання критеріїв Плану дій щодо візової лібералізації може розглядатися як прямий вплив на формування громадянського суспільства в Україні. Водночас існує ще і опосередкований вплив, який проявляється в активізації громадськості в контексті підвищеної уваги всього суспільства до виконання Плану.

Ні для кого не секрет, що візова лібералізація, на відміну від багатьох інших складових процесу європейської інтеграції, є тим аспектом відносин України з Європейським Союзом, який хвилює громадян, є зрозумілим для них і прогрес в якому може бути відразу відчутий кожним індивідом. Це, у свою чергу, має вплив на відносини по лінії держава – громадянське суспільство в рамках виконання критеріїв Плану за декількома напрямками.

З одного боку, кінцева мета візового діалогу є зрозумілою і бажаною для практично усіх верств населення. Це забезпечує максимальну підтримку зусиль влади для її досягнення. Така підтримка може і має використовуватися для того, щоб виконання відповідних заходів проходило в максимально стислі терміни і з високим ступенем ефективності. Навіть найбільш непрості законодавчі рішення можуть бути пояснені громадськості, враховуючи цей загальний високий ступінь підтримки кінцевої мети.

З іншого боку, беручи до уваги рівень зацікавленості громадян в отриманні безвізового режиму з Євросоюзом, цей процес стає також об'єктом прискіпливої уваги до нього з боку громадянського суспільства. Зростає тиск з боку громадськості на державу, спрямований на прискорення цього процесу, а також контроль за відповідними діями владних структур. Це, у свою чергу, сприяє подальшому зміцненню громадянського суспільства та його впливу в Україні в цілому.

Ще одним, не менш важливим напрямком впливу візового діалогу на відносини по лінії громадянське суспільство – держава є зміцнення партнерства між ними. Адже в рамках виконання Плану дій громадськість має можливість безпосередньо робити свій внесок у досягнення кінцевої

мети шляхом популяризації зусиль владних структур як у середині країни, так і в межах ЄС, що, без сумніву, є важливим елементом просування у виконанні Плану дій. Влада зацікавлена в такому сприянні, що відповідно створює передумови для посилення партнерства між нею та громадянським суспільством, відпрацювання алгоритмів конкретної взаємодії на цьому напрямі, які в подальшому можуть бути використані і для реалізації інших ініціатив. Не викликає сумніву той факт, що вирішення візового питання сприятиме підвищенню рейтингів політичних сил, причетних до цього процесу, а, відтак, це відповідає їхнім політичним інтересам. З іншого боку, громадськість також зацікавлена в отриманні позитивного результату на цьому напрямі, адже він забезпечить право на реалізацію такого бажаного права людини на свободу пересування. Ці фактори створюють об'єктивні передумови для згаданого вище партнерства по лінії держава – громадянське суспільство в рамках виконання Плану дій щодо лібералізації Євросоюзом візового режиму для громадян України.

В контексті опосередкованого впливу процесу візового лібералізації на розвиток громадянського суспільства заслуговує на увагу досвід діяльності громадської ініціативи «Європа без бар'єрів», створеної у 2008 році та зареєстрованої у 2009 році на основі однойменного всеукраїнського консорціуму громадських організацій та аналітичних центрів з метою консолідації зусиль громадських активістів та експертів, спрямованих на усунення перешкод свободи пересування в Європі⁷.

Учасники ініціативи спільно здійснюють як дослідницьку, так і лобістську діяльність, зокрема, проводять моніторинг видачі віз громадянам України консульствами країн ЄС, оцінюють якість імплементації Угоди про спрощення оформлення віз між Україною та ЄС, а також виступають адвокатами внутрішніх реформ, спрямованих на реалізацію критеріїв Плану дій щодо візової лібералізації.

Важливим є той факт, що ініціатива має всеукраїнський характер і включає організації-учасники, які географічно представляють міста (регіони), де розташовані консульські установи країн ЄС: Київ, Львів, Одеса, Донецьк, Ужгород, Луцьк, Харків. Крім того, діяльність «Європи без бар'єрів» є практичним підтвердженням тези про важливість комунікації в контексті розвитку громадянського суспільства, яка б не обмежувалася кордонами однієї країни. Саме крізь цю призму може розглядатися взаємодія ініціативи з такими партнерами на

міжнародній арені, як Фондація Стефана Баторія (незалежна польська організація, створена в 1988 році американським фінансистом і філантропом Джорджем Соросом та групою польських демократичних діячів 80-х років), Група 484 (сербська неурядова організація, створена в 1995 році з метою підтримки біженців з сімей, що шукали притулку в Сербії, яка проводила активну аналітичну, адвокаційну діяльність у міграційно-візовій сфері, що в результаті сприяло прийняттю рішення скасувати візовий режим для громадян Сербії з боку Європейського Союзу в грудні 2009 року), Асоціація аналітичних центрів за відкрите суспільство (PASOS, неприбуткова організація, зареєстрована у Празі, Чеська Республіка, що є всеєвропейською мережею аналітичних центрів і працює над захоченням і захистом демократії, прав людини і цінностей відкритого суспільства), Європейська ініціатива стабільності (ESI, некомерційний дослідницький інститут, що здійснював експертне та публічне супроводження процесів візової лібералізації для країн Західних Балкан, запровадивши інноваційні методи незалежного моніторингу та лобіювання), Центр європейської політики (ЕРС, незалежний мозковий центр у Брюсселі, діяльність якого присвячена питанням європейської інтеграції), Аналітичний центр з глобалізації та регіонального співробітництва (ACGRC, дослідницький центр з просування демократичних цінностей, зміцнення громадянського суспільства і верховенства права у Вірменії), Чорноморський фонд (Black Sea Trust, фонд, що сприяє громадськими ініціативам та неурядовим організаціям у чорноморському регіоні).

Аналіз діяльності ініціативи «Європа без бар'єрів» показує, які саме інструменти може застосовувати громадянське суспільство для просування ідеї візової лібералізації і який вплив їхнє застосування має на загальний розвиток подій у цьому контексті. Серед цих дій на увагу заслуговують, зокрема, такі:

взаємодія з міжнародними партнерами для формування міжнародної коаліції «За безвізову Європу». Така коаліція має змогу продемонструвати, що ідея запровадження безвізового режиму для громадян України має підтримку не лише в нашій державі, а і в країнах-членах Євросоюзу. Важливість такої роботи важко переоцінити, адже на тлі загального зростання в Європі негативних настроїв щодо збільшення імміграційних потоків, в тому числі після запровадження безвізово-

го режиму для країн Західних Балкан, підтримка ідеї відміни віз для українців перетворюється на одне з питань загальної дискусії щодо міграційної політики Євросоюзу. Для того, щоб громадська думка в ЄС не сприймала українців як міграційну загрозу, така ідея має популяризуватися. Не буде перебільшенням сказати, що неурядові організації здатні в цьому напрямку зробити іноді навіть більший внесок, ніж будь-які пропагандистські кроки офіційної вдали, саме завдяки тому, що довіра до неурядового сектору базується на усвідомленні незалежності, а отже і об'єктивності його оцінок;

здійснення моніторингу ситуації з видачею віз українським громадянам для в'їзду до країн-членів ЄС. Аналіз виконання досягнутих між Україною та ЄС домовленостей щодо візової лібералізації в контексті виконання положень Угоди про спрощення оформлення віз є важливим не стільки з точки зору статистичних даних для оцінки дотримання Євросоюзом взятих на себе зобов'язань, скільки як, з одного боку, підстава для тиску громадськості для подальшого покращення ситуації в цій сфері, а з іншого, - база для обґрунтування неіснування міграційної загрози з боку громадян України для ЄС. Збільшення кількості виданих віз та зменшення відмов на тлі мінімальних порушень правил перебування в ЄС з боку українських громадян є важливим аргументом у контексті лобіювання запровадження безвізового режиму для України;

- моніторинг ходу виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для громадян України. Діяльність на зазначеному напрямку є ключовою в контексті контролю з боку громадськості дій владних структур у рамках виконання цього Плану, а також стимулювання пришвидшення роботи шляхом висловлення відповідних рекомендацій громадськості. З іншого боку, в процесі такого моніторингу існує можливість і для оцінки громадськістю рекомендацій та дій сторони ЄС, що також є важливим елементом візового діалогу, адже на практиці йдеться не лише про виконання критеріїв Україною, а і про неупереджену оцінку результатів цього виконання європейською стороною. Цікавим аспектом у контексті такого моніторингу є реалізація проекту «Індекс візової лібералізації Східного партнерства», останній випуск якого був оприлюднений у березні 2014 року⁸. Індекс порівнює виконання критеріїв, визначених у планах дій щодо візової лібералізації, всіма країнами «Східного партнерства»

(Азербайджаном, Білоруссю, Вірменією, Грузією, Молдовою та Україною), виходячи з того, що, попри факт, що відповідні плани дій отримали тільки Україна, Молдова та Грузія, всі країни СхП зацікавлені у візовій лібералізації і тому на практиці ведуть роботу з виконання відповідних передумов. Такий аналіз є корисним у контексті незалежної порівняльної оцінки досягнутого прогресу. Як показує останній оприлюднений Індекс, Молдова, рішення щодо запровадження безвізового режиму для громадян якої вже ухвалене, має найвищий показник прогресу за всіма критеріями (блок 1 «Безпека документів, включаючи біометрику» - 10 балів, блок 2 «Нелегальна імміграція, включаючи реадмісію» - 9,2 бали; блок 3 «Громадський порядок та безпека» - 8,3 бали; блок 4 «Зовнішні зносини та фундаментальні права» - 8,5 бали). Показники України, хоча і нижчі, але є достатньо високими для того, щоб очікувати на досягнення бажаного результату в короткостроковій перспективі (блок 1 «Безпека документів, включаючи біометрику» - 6,5 бали, блок 2 «Нелегальна імміграція, включаючи реадмісію» - 7,3 бали; блок 3 «Громадський порядок та безпека» - 7,3 бали; блок 4 «Зовнішні зносини та фундаментальні права» - 7 балів);

- проведення публічних заходів, підготовка аналітичних матеріалів, статей, інших публікацій у ЗМІ, які стосуються візової проблематики з метою популяризації ідеї безвізового режиму. У цьому контексті як приклад такого публічного заходу можна назвати реалізацію ініціативою «Європа без бар'єрів» фотопроєкту «Візи? Навіщо?», виставка-презентація якого була проведена як в Україні, так і в столицях країн-членів Європейського Союзу. Відбувся такий захід і в Європейському Парламенті. Героями фотовиставки стали знані українці, яким було відмовлено у видачі Шенгенських віз, що дозволило привернути увагу до існуючої проблеми в неординарний та до певної міри провокативний спосіб;

- висунення ініціатив, які можуть сприяти просуванню в плані отримання безвізового режиму для громадян України. Серед таких останніх ініціатив - звернення до урядів держав-членів та інституцій ЄС від громадської ініціативи «Європа без бар'єрів» 13 грудня 2013 року з закликом прийняти рішення про тимчасове призупинення візового режиму короткострокових поїздок громадян України до ЄС на 2014 рік, а також від Асоціації аналітичних центрів за відкрите суспільство (PASOS) 27 лютого 2014 року з закликом продемонструвати

довгострокову підтримку європейської інтеграції України стрімким послабленням, а згодом і повною лібералізацією візового режиму з Україною, Молдовою та Грузією при підписанні угод про асоціацію.

Загалом той факт, що останні рішення Європейського Парламенту та Європейської Ради чітко фіксують намір сторони ЄС вжити максимальних заходів для сприяння Україні у виконанні критеріїв Плану дій щодо візової лібералізації з тим, щоб забезпечити якомога швидше досягнення кінцевої мети цього Плану шляхом запровадження безвізового режиму для громадян України, є не лише відповіддю на реалії сьогодення, а й результатом активної позиції громадянського суспільства в Україні з цього питання.

Загалом, як показує аналіз, активне громадянське суспільство є важливим компонентом візового діалогу України з ЄС. При цьому можна говорити, що як виконання вимог Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для громадян України сприяє розвитку громадянського суспільства в нашій державі, так і активність громадянського суспільства сприяє просуванню у виконанні вимог та досягненні мети Плану дій. Громадянське суспільство, будучи об'єктом, розбудова якого є частиною візової політики ЄС, в процесі свого зміцнення відіграє дедалі більшу роль у якості суб'єкта, здатного впливати на реалізацію цієї візової політики. Створення передбачених Планом дій законодавчих передумов для зміцнення громадянського суспільства, а також активізація громадянського суспільства на основі підвищеного інтересу до візового діалогу сприяють зміцненню громадянського суспільства в Україні в цілому, що відповідає інтересам демократичного розвитку країни та становлення правової держави з належним рівнем гарантування та дотримання прав і свобод людини.

Такий діалектичний розвиток ролі громадянського суспільства у візовому діалозі підтверджує вірність та ефективність методології Європейського Союзу щодо імплементації планів дій щодо візової лібералізації, відповідність таких підходів як інтересам ЄС, так і інтересам держав, щодо яких ця методологія застосовується. Цей підхід повною мірою вписується в загальну концепцію розбудови простору стабільності та демократії в Європейському Союзі та за його межами, особливо в зоні безпосереднього сусідства, де низка країн, які виконують плани дій щодо візової лібераліза-

ції, серед яких і Україна, визначили своєї метою вхід до спільного економічного простору, а європейську інтеграцію, що передбачає не лише й приналежність до спільних цінностей.

ПОСИЛАННЯ:

¹ Указ Президента України Про встановлення безвізового режиму для громадян держав - членів Європейського Союзу, Швейцарської Конфедерації та князівства Ліхтенштейн. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1131/2005>.

² Угода між Україною та Європейським Співтовариством про спрощення оформлення віз. http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_850.

³ Угода між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб. http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_851.

⁴ Sena Marić. Pending Visa Reintroduction Possibility and Serbia's EU integration. <http://www.europeanpolicy.org/en/documentation-centre/articles-and-commentaries/320-pending-visa-reintroduction-possibility-and-serbia-s-eu-integration.html>.

⁵ План дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України. Урядовий портал http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=244813273&cat_id=223280190&ctime=1324569897648 – 8 с.

⁶ Данильян О. Г. Громадянське суспільство та умови його становлення в Україні. Матеріали міжнародного науково-практичного семінару «Громадянське суспільство і права людини» м. Харків, 9 грудня 2010 р. с. 9 – 11.

⁷ Європа без бар'єрів. Громадська ініціатива. <http://novisa.org.ua/pro-nas/evropa-bez-baryeriv/>.

⁸ Индекс либерализации визового режима Восточного партнерства. Независимая оценка процесса облегчения / либерализации визового режима. <http://monitoring.visa-free-europe.eu/ru/>.

Nepop L.V. European Union's Visa liberalization for Ukrainian citizens and its influence on the development of the civil society in Ukraine / Mission of Ukraine to the European Union.

The article analyzes the European Union's Visa liberalization action plan for Ukrainian citizens with regard to its influence on the development of the civil society in Ukraine. The author studies elements of direct and indirect influence of the VLAP on the evolution of the civil society. Concrete examples corroborate the idea of the civil society's evolution from the object into subject of the action plan in the process of the plan's implementation. After analyzing the topic the author comes to the conclusion that implementation of the Visa liberalization Action plan plays an important role in strengthening democracy in Ukraine.

Keywords: civil society, the European Union, democracy, freedom, rights and freedoms of the individual, visa-free regime, Visa liberalization action plan.

Непоп Л.В. Влияние либерализации Европейским Союзом визового режима для граждан Украины на развитие гражданского общества в Украине / Представительство Украины при Европейском Союзе.

В статье анализируется План действий относительно визовой либерализации Европейским Союзом визового режима для граждан Украины в контексте его влияния на развитие гражданского общества в Украине. Отслеживаются элементы как прямого, так и непрямого влияния этого Плана на развитие гражданского общества. На конкретных примерах подтверждается тезис о том, что в процессе реализации Плана действий гражданское общество эволюционирует из объекта в субъект Плана. На основании проведенного анализа делается вывод о важной роли исполнения Плана действий относительно визовой либерализации в укреплении демократии в Украине.

Ключевые слова: гражданское общество, Европейский Союз, демократия, свобода, права и свободы человека, безвизовый режим, План действий относительно либерализации Европейским Союзом визового режима для граждан Украины.

Стаття надійшла до редколегії 11.04.2014

Прийнята до друку 12.05.2014